

Постапување за антисемитизмот на интернет

*Наставно
средство*

9

1. Унапредување на знаењето за Евреите и јудаизмот
2. Надминување на несвесната пристрасност
3. Справување со антисемитските стереотипи и предрасуди
4. Оспорување на теориите на заговор
5. Поучување за антисемитизмот преку образование за Холокаустот
6. Справување со негирањето, искривувањето и тривијализацијата на Холокаустот
7. Антисемитизмот и дискурсот за национално сеќавање
8. Постапување со антисемитските инциденти
- 9. Постапување за антисемитизмот на интернет**
10. Антисемитизмот и состојбата на Блискиот Исток

Постапување за антисемитизмот на интернет

Интернетот отвори еден потполно нов свет, обезбедувајќи едноставен пристап до огромна количина на информации. Исто така, тоа создава и еден нов суштински предизвик: учење нови вештини коишто се неопходни да се идентификува што е точно, а што е погрешно. Овозможувајќи начини за споделување медиумски содржини и онлајн поврзување со други луѓе, интернетот на луѓето им дава нов јазик за комуникација.

Како и за сите нови форми на комуникација, неопходно е да се разгледаат позитивните и негативните ефекти од комуникацијата преку интернет. Исто како и во реалниот свет, интернет-корисниците бараат инклузивен простор каде што се чувствуваат безбедно и почитувано. За жал, можноста да се биде анонимен на интернет оневозможува да се бара нечија одговорност за исказаното. Јазикот на омраза може да се засили и експоненцијално да се репродуцира преку споделување содржини на социјалните мрежи. Ширењето на анонимен дискурс за нетолеранција или „говор на омраза“ може да има огромни штетни последици за поединци и

групи преку непрекинатото користење на негативни стереотипи¹.

Иако нуди огромни предности, интернетот, а особено социјалните мрежи, истовремено го олеснија масовното ширење на омраза кај публиката. Неодамнешните примери за пријавување дигитална омраза покажуваат дека антисемитизмот е во замав на интернет². За да се справат со ваквиот тренд, наставниците треба да се свесни за тоа како говорот на омраза може да влезе во училиниците:

- Учениците може да се најдат на интернет-страници за антисемитизам, негирање на Холокаустот или пропаганда за ширење омраза додека истражуваат или пребаруваат на интернет.
- Учениците може да бидат изложени и да апсорбираат антисемитизам на социјалните мрежи и/ или
- Учениците може да бидат ранливи, да вршат или да бидат сведоци на сајбер- малтретирање, коешто може да има и антисемитска димензија.

Говорот на омраза најчесто одирака под рака со сајбер-малтретирањето и не смее да се потцени предизвиканата штета. Тоа е злоупотреба која на почеток прави жртвата да се изолира, и потоа да се чувствува различно, недобредојдено и безвредно, а коешто може да ескалира и во физички напад.

Сторителите гледаат на дискурсот на омраза и штетните стереотипи како на шега, и тие често користат едноставно и лесно препознатливо категоризирање на „ние“ и „тие“. Мотивите за таквите анонимни напади можат да бидат различни. Можеби сторителот сака да ги „издува“ своите внатрешни фрустрации и да си помогне себеси подобро да се чувствува така што ќе малтретира други, давајќи си лажно чувство на контрола и моќ.

Ова наставно средство содржи стратегии како да се постапува кога омразата од интернет ќе влезе во училиницата, со цел да се намалат нејзините влијанија.

¹ Додека земјите членки на ОБСЕ се посветени на тоа да се справуваат со говорот на омраза (Повелба на ОБСЕ за спречување и борба против тероризам, документ од десеттиот состанок на Советот на министри во Порто, 7 декември 2002 година <<https://www.osce.org/tic/42536?download=true>>), освен за заканувачкиот говор и повиците за насилство, во ОБСЕ не постои консензус за тоа кои форми на говор на омраза треба да се сметаат за кривични дела.

² Види, на пример: “Digital Terrorism and Hate”, Shimon Wiesenthal Center, 2019, <<http://www.digitalhate.net/index.php>>.

Сајбер-малтретирање

Сајбер-малтретирањето се одвива преку користење дигитални уреди, како што се мобилни телефони, компјутер и таблети. Сајбер-малтретирањето може да се случи и преку текстуални пораки и апликации или на социјалните мрежи на интернет, на форумите или во игри коишто на интернет-корисниците им овозможуваат да гледаат, да учествуваат во и да споделуваат содржини. Тоа вклучува испраќање, поставување или споделување негативни, лажни и злонамерни содржини за некого. Тука може да станува збор за споделување лични или приватни информации за да се предизвика засрамување или понижување. Сајбер-малтретирањето понекогаш ескалира и во незаконско или криминално однесување.

Најчести места каде што се случува сајбер-малтретирањето се:

- Социјални мрежи, како што се Facebook, Instagram, Snapchat и Twitter.
- Текстуални пораки (SMS) испратени преку мобилни уреди.
- Инстант пораки преку услуги за е-пошта на интернет провајдери, можности за испраќање пораки преку апликации и социјални мрежи, и
- Преку е-пошта

Извор: StopBullying.gov, <www.StopBullying.gov>.

Заднина

Антисемитскиот говор на омраза е дамнешна појава која сега зема замав на платформите на социјалните мрежи и на апликациите за брза размена на пораки, коишто можат да станат плодна почва за омраза. На овој начин, говорот на омраза и сајбер-малтретирањето на интернет може да се пренесат и во училишта. Мониторингот што го спроведе Агенцијата за фундаментални права на Европската Унија покажа дека постои подем

во изразувањето антисемитизам на интернет-форумите во Европската Унија³.

Во 2017 година, годишниот извештај за „Дигитален тероризам и омраза“ објавен од Центарот „Симон Визентал“ идентификуваше 24 антисемитски игри што се достапни на интернет, како и антисемитизам и говор на омраза на платформите за социјални мрежи, блогови, апликации за

испраќање пораки, форуми, видео-канали и други интернет-медиуми⁴. Антисемитизмот понекогаш може да се изрази и преку симболи на објави на социјалните мрежи, на Твитер, на блогови или форуми. Со оглед дека антисемитските постови најчесто се насочени кон истакнати и познати поединци, веројатно е дека учениците би се соочиле со антисемитизам и со говор на омраза на интернет.

³ „Антисемитизам: преглед на расположливи податоци во Европската Унија 2005-2015“, Агенција за фундаментални права на Европската Унија (FRA), ноември 2016, стр. 18, <<https://fra.europa.eu/en/publication/2016/antisemitism-overview-data-available-european-union-2005-2015>>.

⁴ “Digital Terrorism and Hate”, Simon Wiesenthal Center, 2017, <<https://digitalhate.net/>>.

Во анкетата спроведена во 2018 година, Агенцијата за фундаментални права на Европската Унија побарала од Евреите кои живеат во разни земји членки на Европската Унија да кажат кои се нивните искуства и перцепција за антисемитизмот. Осумдесет и пет проценти од испитаниците сметале дека антисемитизмот е сериозен проблем. Од аспект на опкружувањето каде што наишле на антисемитизам, 89 проценти од испитаниците сметале дека најпроблематичен е антисемитизмот на интернет. Осумдесет проценти од испитаниците кои виделе антисемитски изјави во минатата година изјавиле дека тоа било на интернет⁵. Тоа било многу почесто кај младите испитаници. На пример, 88 проценти од испитаниците на возраст од 16 до 29 години и 89 проценти од оние на возраст од 30 до 44 години виделе или слушнале негативни коментари за Евреите на интернет. Помладите испитаници, исто така, било поверојатно да имаат слушнато негативни изјави за Евреите во нивното опкружување во социјални интеракции вон интернет или на јавни места⁶.

Фактографскиот лист на Лигата против клеветата од 2016 година каде што се собираат повеќе истражувачки податоци констатира дека, во Соединетите Американски Држави, 22 проценти од учениците на возраст под 18 години пријавиле дека биле малтретирани на училиште, додека 28 проценти пријавиле дека доживеале сајбер-малтретирање во својот живот⁷.

Малтретирањето преку интернет и ширењето дискурс на нетолеранција сè повеќе стануваат проблем во училиштата, затоа што учениците постојано се поврзани на интернет преку своите телефони, вклучително и во чет-групи. Анонимноста на интернет-профилите им овозможува на корисниците да ги изразуваат своите мислења без да се соочат со какви било последици или без да се сретнат со другата страна лице-в-лице. Во случајот со сајбер-малтретирањето и омразата на интернет, луѓето со слични ставови и размислувања можат да се обединат и да формираат интернет-банда која таргетира одредено лице. Последиците може да извршат

Говор на омраза

Начините на изразување, мотивирани од непријателство и со коишто се покажува или поттикнува такво непријателство кон некоја група или лице затоа што е припадник на таа група, вообичаено се нарекуваат „говор на омраза“.

Извор: *Спречување и давање одговор на криминал од омраза: Ресурсен водич за НВОи во регионот на ОБСЕ* (Warsaw: OSCE/ODIHR, 2009), p. 17, <<https://www.osce.org/odihhr/39821>>

сериозно влијание врз живот на жртвата, а кога се вклучени ученици, тоа влијае на културата и атмосферата во класот.

Од суштинска важност е да се забере потенцијалната штета што може да ја предизвика говорот на омраза, притоа разгледувајќи го субјективниот карактер: истата изјава не е навредлива за различни луѓе, секој ученик е различен по својата сензитивност и смисол за хумор, а учениците можат да реагираат различно на ист инцидент. Сепак, ваквата штета никогаш не треба да се потценува. Дури и да е тешко да се идентификува што е навредливо во некоја изјава на или вон интернетот, тоа не смее да се игнорира кога има негативни последици.

⁵ „Искуства и перцепција за антисемитизмот: второ истражување за дискриминација и говор на омраза за Евреите во ЕУ“, Агенција за фундаментални права на Европската Унија (FRA), 2018, стр. 11, <<https://fra.europa.eu/en/publication/2018/2nd-survey-discrimination-hate-crime-against-jews>>. Општите заклучоци се базираат на одговорите од 16.395 луѓе кои се идентификуваат како Евреи и кои живеат во 12 земји членки на ЕУ. Овие земји се дом на околу 96% од вкупното еврејско население кое се проценува дека живее во ЕУ.

⁶ *Ibid.*, p. 27.

⁷ ADL's A World of Difference Institute, “Statistics on bullying”, 2016, <<https://www.adl.org/sites/default/files/documents/bullying-cyberbullying-statistics-overview-one-sheet.pdf>>.

Стратегии за справување со говорот на омраза на интернет во училиница

Како можам да пријавам содржина со омраза присутна на интернет?

Ако најдете на дискурс на нетолеранција којшто е толку штетен и сметате дека треба да се отстрани од интернет, пријавете го веднаш до администраторот или хостот на таа интернет-страница. Социјалните мрежи како што се Facebook, Instagram, YouTube и Twitter следат кодекс на однесување, обврзувајќи се постојано да ги следат пријавите и соодветно да отстрануваат штетни содржини. На пример, види упатства за пријавување на Twitter: <<https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/twitter-report-violation>>.

Прочитајте повеќе информации за соработката на Европската комисија со ИТ-компаниите во однос на спроведувањето на овие практики, тука: <https://ec.europa.eu/commission/news/countering-illegal-hate-speech-online-2019-feb-04_en>.

За да се помогне во создавањето безбедна и инклузивна средина во училиниците и со цел подобро да се разбере евентуалното малтретирање или нетолеранција коишто ги засегаат вашите ученици, важно е учениците да се поттикнат и да се запознаат со можностите да пријавуваат такви

примери доколку најдат на нив, како и да се воспостават безбедни канали за таа цел. Во вашето училиште треба да има воспоставени доверливи механизми за пријавување инциденти на малтретирање, како и јасни процедури за спроведување истрага и давање одговор. Учениците треба да бидат

запознаени како да идентификуваат дискурс на нетолеранција и да се запознаени со постојните безбедносни процедури, како на пример да известат возрасно лице од доверба.

Исто така, важно е да се „потенцира разликата помеѓу одговорното пријавување и озборувањето и да им се всади на младите колку се штетни последици од премолчувањето на случаи на малтретирање или предрасуди”⁸.

Дополнително корисно за вашите ученици е да се запознаат со граѓански организации во вашиот регион или држава коишто го следат говорот на омраза и организираат кампањи поврзани со тоа. Учениците, исто така, можат да истражуваат за оние кои активно промовираат толеранција и недискриминација, на пример, преку проекти кои обединуваат различни заедници и кои шират позитивни пораки.

⁸ Lee Hirsch and Cynthia Lowen, *Bully: An Action Plan for Teachers, Parents, and Communities to Combat the Bullying Crisis* (United Kingdom: Hachette, 2012).

Младинска кампања „Стоп за говорот на омраза“

Движењето „Стоп за говорот на омраза“ е младинска кампања организирана од Советот на Европа која има за цел да ги мобилизира младите луѓе во борбата против говорот на омраза и да ги унапредува човековите права на интернет. Тоа се спроведува како национална кампања во вкупно 45 држави.

Прочитајте повеќе за ресурсите што се изготвени со цел спречување и борба против говорот на омраза и развивање алтернативни наративи на говорот на омраза и за националните кампањи, тука: <<https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/national-campaigns1>>.

Антисемитизмот на интернет и на социјалните мрежи во образовното опкружување може да се надминат преку развој на медиумски и информациски компетенции во комбинација, на пример, со меѓукултурни компетенции, преку:

- Подигање на свеста за присуството, заканите и опасностите на антисемитизмот на интернет и како може тоа да се пренесе и во физичкиот свет.
- Насочување на учениците да разберат дека и тие се застапени во информативниот, медиумскиот и технолошкиот пејзаж и дека можат да влијаат на промената.
- Насочување на учениците како можат да го користат интернетот за позитивни општествени активности, вклучително и преку заеднички групи кои се застапуваат за толеранција и почит кон Евреите и кон другите луѓе или култури.
- Разгледување на избор од начини на претставување на културата во разни медиуми и информативни извори, како што се претставување на историјата и анализа на зборови и слики коишто се користат или избегнуваат, како и социо-културолошкиот контекст на медиумската содржина.
- Објаснување на можните реакции на антисемитски инциденти на интернет, какви можности се на располагање да се преземат активности и како да се

определи кое е најсоодветно постапување, вклучително и како да се отстапи од тоа.

- Дискусија за тоа како може да се манипулира со корисниците на информациите преку емотивно-морални содржини во пораките на социјалните мрежи.
- Насочување на учениците да развиваат вештини што се неопходни за одмерување на доказите и издвојување на информациите на кои што може да им се верува врз основа на проверка или објективна логика.
- Зајакнување на учениците со вештини што ќе им овозможат тие самите по пат на рефлексивно размислување да создаваат и продуцираат информации и медиумски пораки, што за нив отвора можност поактивно да го отфрлаат антисемитизмот и другите форми на омраза.
- Проценка и евалуација колку учениците безбедно користат интернет за да се опфатат вештини и знаење што недостасуваат и
- Преведување на законската рамка на едноставен јазик што е разбирлив за учениците, дискусија во врска со тоа, како и поправни механизми и механизми за пријавување на социјалните мрежи.

Извор: *Справување со антисемитизмот преку образование: насоки за креаторите на политики* (Warsaw: OSCE/ODIHR, 2018), стр.50, <<https://www.osce.org/odihr/383089>>

Што треба да се запомни кога се справувате со антисемитски говор на омраза и сајбер-малтретирање:

- не ја потценувајте штетата што ја предизвикуваат и
- ако нешто изгледа дека е погрешно, најверојатно е дека навистина е погрешно.

Како да постапиме ако...?

...некој ученик се соочува со антисемитско вознемирување на социјалните мрежи?

Ако забележите или имате причина да се сомневате дека некој од вашите ученици е цел на антисемитско вознемирување на интернет, овозможете тој ученик да биде слушнат и разбран. Обратете му се за да дознаете како се справува и понудете утеха. Приоритет број еден треба да биде поддршката за жртвите на таквото вознемирување.

Ако во вашето училиште има политика за сајбер-малтретирање, следете ги соодветните насоки за пријавување на инцидентот. Училиштето може да постапува со сајбер-малтретирањето на истиот начин како и со физичкото малтретирање. Ако вознемирувањето продолжи и понатаму или ако ескалира, може да размислите да стапите во контакт со родителите или старателите на вознемирувачот или жртвата.

Без разлика дали сторителот е познат или не, навредливите објави може да се пријават кај компанијата или онлајн платформата

на која е поставена социјалната мрежа. Пријавувањето е анонимно и ако објавата или коментарот бидат избришани, лицето ќе биде известно дека објавило навредлива содржина.

...ученик се соочи со антисемитски материјали додека истражувал на интернет?

За ова прашање треба отворено да се разговара со класот. Прво, неопходно е да се обезбеди безбедно опкружување каде што може да се разговара за ова тешко прашање. Евентуалните сензитивни аспекти треба да се земат предвид – на пример, дали има Евреин меѓу учениците во класот. Размислете околу правилата за вклученост за да се започне дискусија во класот. Насоки во врска со тие правила се дадени во наставното средство на ОДИХР бр.5 „Подучување за антисемитизмот преку образованието за Холокаустот“.

Дискусијата за одредена навредлива објава или коментар што била најдена на интернет може да биде мошне едукативна, бидејќи тоа отвора можност да се оценуваат изворите - клучна вештина за дигиталната писменост. Побарајте од учениците да посочат кои делови од објавата се антисемитски. Дали можат да ги најдат кои се тие? Дали тоа го прави невалиден

и остатокот од материјалот? Тоа може да отвори дискусија за неопходноста од критичко размислување за информациите што ги примаме, особено на интернет, каде што проверката на фактите е помалку институционализирана, а лажните приказни можат полесно да се фабрикуваат и да се шират. Кога се дискутира за информациите достапни на интернет, исто така, е корисно да се упатите на наставното средство на ОДИХР бр.4 „Справување со теориите на заговор“.

... има антисемитска објава на социјалните мрежи од страна на ученик или колега?

Инцидентите на социјалните мрежи можат да се пренесат и во училиницата и да ја нарушат средината во која се учи. Во таков случај, важно е да се следи политиката на училиштето и да се извести раководството на училиштето, ако е тоа применливо.

Ако објавата е од некој ученик, тоа може да даде можност за дискусија во рамки на класот. Тоа може да се направи и без директно да се упатува на конкретна објава. На пример, може да отворите дискусија во класот за свесноста за сопствените предрасуди. Ученикот кој е одговорен за објавата можеби не е свесен дека објавата е со

Проверка на изворите

Како потенцијална задача за истражување, побарајте од класот да ги истражи изворите на информациите во однос на одредена објава или приказна на интернет и други спротивни (фактички) извори со користење на овој потсетник за проверка на изворот.

- **ПРОВЕРКА НА ИЗВОРОТ:** Каде е објавена веста? На која интернет-страница: Facebook, Twitter, YouTube, Instagram итн. Дали можеме да видиме од кого е објавена?
- **ПРОВЕРКА НА АВТОРОТ:** Секој сериозен извор мора да го објави и авторот.
- **НЕ СЕ ЗАДРЖУВАЈТЕ САМО НА НАСЛОВОТ:** Насловите често се користат како „мамка“ за да ги насочат читателите на одредено мислење или да „продадат“ текст или информација што сакаат да се рашири.
- **ПРОВЕРЕТЕ И ДРУГИ ДОПОЛНИТЕЛНИ ИЗВОРИ:** Проверете ги линковите што се дадени како извори и обидете се да го проверите и нивниот кредибилитет.

- **КОНСУЛТАЦИЈА СО СТРУЧНО ЛИЦЕ:** Совет од стручно лице (наставник, библиотекар или претставник на музеј) може да помогне во појаснувањето на информацијата.
- **КОРИСТЕЊЕ НА ИНТЕРНЕТ-СТРАНИЦИ ЗА ПРОВЕРКА НА ФАКТИТЕ:** енциклопедии; Factcheck.org; International Fact-Checking Network (IFCN).

Дигиталната писменост е способност да се најдат и оценат информации на интернет и да се разграничи што е вистина, а што не. Тоа претставува комбинација од вештини за критичко размислување, како што е проверка на изворите со примена на новото знаење за тоа како функционира дигиталниот свет, како што се пребарувачите на интернет. Со користење на листата за проверка на изворот, учениците можат да анализираат проверливи извори на информации, на пример, за Холокаустот.

антисемитска содржина, и оттука дискусијата во врска со предрасудите е првиот чекор во подигањето на свеста. Исто така, може и да разговарате за тоа зошто се штетни непрекинатите предрасуди во едно инклузивно опкружување со различности каде што секој се чувствува безбедно. Како личност со кредибилитет, наставникот е во добра позиција да разговара за негативното влијание од примерите за антисемитизам што ги има во училиницата или коишто може да се најдат на интернет.

Ако колега наставник сподели антисемитска објава што можат да ја видат и вашите ученици (на пример, преку јавен профил), добро е за тоа да го известите раководството на училиштето и/или да следите соодветна политика.

...дознаете дека во училиштето се споделува антисемитска содржина?

Работете со училишното раководство чија задача е да ги истражи ваквите инциденти, имајќи предвид дека може да се работи за специфичен напад (во кој измамничка или злонамерна комуникација се испраќа од непознат извор преправен како извор што му е познат на примателот). Ако се повикува на насилство, веројатно станува збор за кривично дело и тоа треба да се пријави во полицијата.

Е-пошта, на пример, може да се испраќа со цел да се подигне свеста за проблемите поврзани со политиката или човековите права, но понекогаш може да се

користат и антисемитски стереотипи кои поттикнуваат непријателство кон Евреите. Ако учениците се загрижени за одредено прашање поврзано со човековите права или биле изложени на ваква е-пошта, може да биде корисно да се истражи ситуацијата во класот, а учениците да бидат подобро информирани и помалку ранливи на пристрасни информации или пропаганда.

Поразговарајте со класот за проблемот на ширење вирални содржини и разгледајте некои основни критериуми во кои случаи е добро да се препрати или да се сподели таква содржина. „Тестот на троен филтер“ е одличен и лесно достапен начин за дешифрирање на вредноста од споделување на некаква информација.

Тест на троен филтер

Во античка Грција, филозофите имале углед дека се ценети поради нивното знаење. Еден ден, познаник се сретнал со познат филозоф и му рекол: „Знаеш што слушнав пред малку за твојот пријател?“

„Чекај малку“, одговорил филозофот. „Пред да ми зборуваш за мојот пријател, би било добро малку да застанеш и да го филтрираш она што сакаш да ми го кажеш. Затоа ова го нарекувам тест на троен филтер. Првиот филтер е вистината. Дали си апсолутно сигурен дека тоа што сакаш да ми го кажеш е вистина?“

„Пааа, не“, одговорил човекот. „Всушност, само слушнав за тоа и...“

„Добро“, одговорил филозофот. „Значи, не знаеш дали е вистина или не. Сега да одиме на вториот филтер

– добрината. Дали она што сакаш да ми го кажеш за пријателот е нешто добро?“

„Паааа, не. Токму спротивното...“

„Значи“, продолжил филозофот, „сакаш да ми кажеш нешто лошо за мојот пријател, но не си сигурен дека тоа е навистина така. Сепак, уште има шанса да го поминеш овој тест, оти ни остана уште еден филтер – корисноста. Дали она што сакаш да ми го кажеш за пријателот ќе биде корисно за мене?“

„Не, не баш.“

„Добро“, заклучува филозофот, „ако она што сакаш да ми го кажеш не е ниту вистина ниту добро, па дури ни корисно, зошто воопшто сакаш да ми го кажеш?“

Ресурси и дополнителни материјали

За повеќе информации за природата на сајбер-малтретирањето и како да се справите со него, упатете се на:

www.StopBullying.gov.

За повеќе информации за тоа како да препознаете и да пријавите говор на омраза на интернет, упатете се на:

<http://www.facingfacts.eu/>.

Прочитајте го Прирачникот на Советот на Европа за справување со говор на омраза на интернет преку едукација за човекови права, тука:

<https://rm.coe.int/168065dac7>.

Краток историјат на антисемитизмот може да се најде на интернет-страницата на Лигата против клеветата:

<https://www.adl.org/sites/default/files/documents/assets/pdf/education-outreach/Brief-History-on-Anti-Semitism-A.pdf>; и

www.adl.org/anti-semitism.

Ресурси и информации за справување со говорот на омраза:

- Hate Speech Overheard:
www.tolerance.org/magazine/hate-speech-overheard;
- NPR: Fighting Hate in Schools (со акцент на училиштата во Соединетите Американски Држави)
www.npr.org/sections/ed/2017/04/05/522718288/fighting-hate-in-schools;
- Публикација на УНЕСКО: „Борба против говорот на омраза на интернет”
<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002332/233231e.pdf>.

За активностите на ЕУ со цел интернетот да биде побезбедно место за младите, види:

<https://www.betterinternetforkids.eu/web/portal/saferinternet4eu>.

УНЕСКО има изработено *Водич за наставници за спречување на екстремизам на интернет* (2016) којшто содржи корисни совети за справување со говорот на омраза и негување безбедна средина во училища, види:

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000244676>.

Водичот за справување со говорот на омраза на интернет (2015) на УНЕСКО упатува на тоа дека наставниците ја градат информациската и медиумската писменост кај учениците така што ги информираат и насочуваат како да го анализираат и позитивно да реагираат на говорот на омраза, види:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002332/233231e.pdf>.

За дискусија во врска со справувањето со говорот на омраза на интернет, етиката, и дигиталното новинарство, види:

Онлајн водич за само-регулација на медиумите, ОБСЕ Канцеларија на Претставникот за слобода на медиумите, (Vienna: 2013), стр. 50-73,

<https://www.osce.org/fom/99560?download=true>.

